

Miljöansvaret i Antarktis

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet regeringens proposition 2005/06:179 Miljöansvaret i Antarktis.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner bilaga VI till miljöskyddsprotokollet till Antarktisfördraget om ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor. Vidare tillstyrker utskottet regeringens förslag till en ny lag om Antarktis.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Bakgrund	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	6
En ny lag om Antarktis	6
Ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor	9
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Propositionen	10
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor

Riksdagen godkänner bilaga VI till miljöskyddsprotokollet till Antarktiskfördraget om ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor. Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:179 punkt 1.

2. Befogenhet för observatörer

Riksdagen antar 30 § 2 och 31 § regeringens förslag till lag om Antarktis. Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:179 punkt 2 i denna del.

3. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om Antarktis i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan. Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:179 punkt 2 i denna del.

Stockholm den 16 maj 2006

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Catharina Elmsäter-Svärd

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Catharina Elmsäter-Svärd (m), Åsa Domeij (mp), Sinikka Bohlin (s), Alf Eriksson (s), Rune Berglund (s), Rolf Lindén (s), Sven Gunnar Persson (kd), Christina Axelsson (s), Lars Lindblad (m), Carina Ohlsson (s), Jan Andersson (c), Jan-Olof Larsson (s), Bengt-Anders Johansson (m), Christin Hagberg (s), Anita Brodén (fp), Sven-Erik Sjöstrand (v) och Marie Wahlgren (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Vid Antarktisdokumentets tjugosjunde konsultativa möte (ATCM XXVII), som hölls i Stockholm den 6–17 juni 2005, enades Antarktisdokumentets parter om innehållet i ett nytt rättsligt bindande instrument om ansvar för miljöfarliga olyckor i Antarktisdokumentets tillämpningsområde (Stockholmsreglerna). Förhandlingar om dessa regler hade pågått i flera års tid. Reglerna har formen av en bilaga till miljöskyddsprotokollet: Annex VI on Liability Arising from Environmental Emergencies to the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty.

För genomförandet av bilagan behövs det för svenskt vidkommande göras ändringar i den svenska lagstiftningen om Antarktis. I arbetet har regeringen funnit att den nuvarande lagen (1993:1614) om Antarktis behöver omarbetas språkligt och redaktionellt så att den blir tydligare. Det har resulterat i ett förslag om att en ny lag om Antarktis skall ersätta 1993 års lag. Lagrådet har yttrat sig över propositionen. Lagförslaget återges i *bilaga 2*.

Inga motioner har väckts med anledning av propositionen.

Bakgrund

Sverige anslöt sig till Antarktisdokumentet den 24 april 1984 och fick konsultativ (dvs. beslutande) status år 1988 eftersom Sverige bedrivit betydande vetenskaplig forskningsverksamhet, bl.a. genom att etablera en forskningsstation på Antarktis. Lagen (1993:1614) om Antarktis trädde i kraft den 1 juli 1993. Med lagen genomfördes framför allt det miljöskyddsprotokollet till Antarktisdokumentet som antogs år 1991 och trädde i kraft i januari 1998 (SÖ 1994:52). Förutom flera bestämmelser om miljöskydd innehåller lagen regler om att den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall ha tillstånd till det. Regeringen har i förordningen (1994:95) om svensk verksamhet i Antarktis bemyndigat Polarforskningssekreteriatet att pröva frågor om sådana tillstånd. Sekretariatet är också central förvaltningsmyndighet i fråga om tillämpningen av lagen om Antarktis och är den aktör som i praktiken ansvarar för all svensk verksamhet i Antarktis.

Efter att lagen har varit tillämplig i drygt tio år finns det anledning att göra en allmän översyn mot bakgrund av främst erfarenheterna från dess tillämpning men även utifrån erfarenheter från Antarktisdokumentets konsultativa möten (ATCM) kring tillämpningen av miljöskyddsprotokollet, framför allt den del av lagen som reglerar tillstånd. Andra delar av lagen som förtjänar särskild uppmärksamhet är bestämmelserna om lagens tillämpningsområde samt skyddet för mineraler, flora, fauna och särskilda platser.

Flera nya bestämmelser bör dessutom införas med anledning av Stockholmsreglerna. Slutligen bör det göras en allmän genomgång av utformningen av lagens bestämmelser. Resultatet av översynen är att en ny lag om Antarktis bör ersätta den nuvarande.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag om Antarktis mot bakgrund av dels de s.k. Stockholmsreglerna om miljöansvar i Antarktis som beslutades vid Antarktisdördragets konsultativa möte (ATCM) i Stockholm 2005, dels ett allmänt behov av en översyn och modernisering av lagen. Den nya lagen föreslås ersätta den nuvarande lagen (1993:1614) om Antarktis. Stockholmsreglerna har antagits genom en bilaga till Antarktisdördragets miljöskyddsprotokoll. De innebär att en huvudman för en verksamhet ansvarar för miljöfarliga olyckor som verksamheten har orsakat i Antarktis fördragsområde. Huvudmannen är skyldig att vidta åtgärder för att begränsa och minimera effekterna av sådana olyckor. Huvudmannen är också skyldig att ersätta den som har vidtagit åtgärder i huvudmannens ställe. I propositionen föreslås också en skärpt straffskala för vissa brott och en möjlighet att döma för grovt brott i vissa fall. Lagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2006, utom såvitt avser en paragraf om betalning till den fond som Antarktisdördragets parter skall bilda när Stockholmsreglerna träder i kraft. Den paragrafen föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Dessutom föreslås att riksdagen godkänner bilaga VI till miljöskyddsprotokollet till Antarktisdördraget om ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor.

Utskottets överväganden

En ny lag om Antarktis

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Propositionen

En ny lag m.m.

Regeringen föreslår att den nuvarande lagen (1993:1614) om Antarktis ersätts med en ny lag om Antarktis. Mot bakgrund av att nya bestämmelser om ersättningskyldighet med anledning av Stockholmsreglerna och regler om skydd för meteoriter behöver införas är det, enligt regeringen, lämpligt att i samband med detta språkligt och redaktionellt modernisera lagtexten i sin helhet så att den blir tydligare.

I Antarktislagstiftningen tas det in nya definitioner av vad som avses med "Antarktisfördraget", "miljöskyddsprotokollet", "part", "huvudman", "miljön i Antarktis", "miljöfarlig olycka", "utländskt tillstånd", "fartyg", "observatör" och "särskilda dragningsrätter".

Lagens skyddsintresse och tillämpningsområde

Den miljö som skall skyddas är miljön i Antarktis, dvs. miljön söder om 60° sydlig bredd och de ekosystem som beror av eller sammanhänger med den miljön. Det anges tydligt att den svenska Antarktislagstiftningen inte skall tillämpas på en utländsk observatör eller den som från en annan parts expedition eller station i Antarktis utbytesvis deltar i en verksamhet som omfattas av ett tillstånd enligt den svenska lagen eller en dispens från kravet på tillstånd. Vidare görs det tydligt att tillstånd inte krävs för att enbart flyga över Antarktis samt att tillståndskravet inte skall inskränka rätten till fri sjöfart och överflygning enligt folkrätten om det fria havet.

Skydd för mineraler och meteoriter

Meteoriter ges samma skydd som det som mineraltillgångar har enligt den nuvarande lagen. Ett förbud mot insamling av såväl mineraltillgångar som meteoriter införs i lagen.

Tillstånd och miljökonsekvensbedömningar

Regeringen föreslår att Antarktislagstiftningens tillståndskrav kommer till uttryck i den nya lagens inledande bestämmelser. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om vad som krävs av de miljökonsekvensbeskrivningar som behövs för att få tillstånd till vistelse eller verksamhet i Antarktis.

Observatörer

Befogenheterna för observatörer anpassas till vad som följer av Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollets bestämmelser om befogenheter för observatörer.

Skyldighet att vidta åtgärder vid miljöfarliga olyckor m.m.

Om en miljöfarlig olycka inträffar som en följd av verksamhet i Antarktis föreslås i propositionen att huvudmannen och den som orsakar olyckan skall vidta de rimliga åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera och begränsa följderna av olyckan. Huvudmannen för verksamheten eller vistelsen är skyldig att ersätta den som i huvudmannens ställe har vidtagit sådana åtgärder. Vidare skall huvudmannen, för det fall inga åtgärder har vidtagits över huvud taget, vara skyldig att betala ett belopp till den fond som skall administreras av Antarktisfördragets sekretariat och som så långt som möjligt motsvarar vad det skulle ha kostat att vidta åtgärder med anledning av olyckan.

Vidare införs Stockholmsreglernas krav om skyldighet att vidta åtgärder för att förebygga uppkomsten av miljöfarliga olyckor och upprätta beredskapsplaner för miljöfarliga olyckor i den nya lagen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om krav på förebyggande åtgärder och om vad beredskapsplanerna skall innehålla.

De möjligheter till ansvarsbegränsning som Stockholmsreglerna ger införs i den nya lagen tillsammans med en bestämmelse om att ansvarsbegränsning inte gäller om den miljöfarliga olyckan har orsakats med uppsåt eller av grov oaktsamhet. Ett krav på att huvudmannen ställer säkerhet för det ekonomiska ansvar som i händelse av en miljöfarlig olycka kan utkrävas av huvudmannen införs även i lagen.

Ersättningsanspråk och betalning

Om skyldigheten att vidta åtgärder efter en miljöfarlig olycka inte har fullgjorts, är huvudmannen för verksamheten skyldig att betala ersättning till den part som i den åtgärdsskyldiges ställe har vidtagit åtgärder. Ersättningen skall motsvara kostnaden för de vidtagna åtgärderna. En annan parts rätt till ersättning från en icke-statlig huvudman går förlorad om parten inte har väckt talan om ersättning vid Stockholms tingsrätt senast tre år efter det att de ersättningsgrundande åtgärderna påbörjades eller, om följande tidpunkt infaller senare, senast tre år efter det att parten fick eller

borde ha fått kännedom om identiteten på huvudmannen för den verksamhet i vilken olyckan hände. Om en sådan talan inte har väckts inom 15 år från det datum åtgärderna började vidtas förfaller rätten till ersättning. I den mån nödvändiga åtgärder efter en miljöfarlig olycka inte har vidtagits av någon, skall ersättning betalas till den myndighet som regeringen bestämmer för vidarebefordran till den fond som administreras av Antarktisfördragets sekretariat. Ersättningen skall så långt som möjligt motsvara kostnaden för att vidta åtgärderna.

Straffbestämmelser m.m.

Den nuvarande straffbestämmelsen i 25 § ersätts av två nya straffbestämmelser, 33 och 34 §§. Utöver de gärningar som är straffbelagda enligt den nuvarande lagen skall det enligt 33 § också vara straffbart att uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. underlåta att vidta en åtgärd som behövs för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av en miljöfarlig olycka,
2. bryta mot förbudet att efterforska, samla in, undersöka, utvinna eller bearbeta meteoriter, och
3. befatta sig med meteoriter.

Straffskalan för brott av normalgraden enligt 33 § skärps. För sådant brott höjs maximistraffet från fängelse i ett år till fängelse i två år. Ett grovt brott införs. Straffskalan för det bestäms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vidare skall det enligt 34 § vara straffbelagt att uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryta mot en bestämmelse om skyldighet att vidta förebyggande åtgärder eller att upprätta beredskapsplaner enligt 7 §. För brott som avses i 34 § kan endast utdömas böter. Bestämmelsen om förverkande i 36 § begränsas till att enbart gälla sådana brott som avses i 33 §.

Den nya lagen träder i kraft den dag som regeringen bestämmer i fråga om 20 § och i övrigt den 1 oktober 2006.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till lag om Antarktis. Förslaget innebär att bestämmelsen i 10 kap. 5 § regeringsformen om minst tre fjärdedels majoritet vid riksdagsbehandlingen blir tillämplig beträffande 30 § 2 och 31 § i den nya lagen.

Ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Propositionen

Stockholmsreglerna har antagits genom en åtgärd (s.k. Measure) under Antarktisfördragets artikel IX. För att Stockholmsreglerna skall träda i kraft krävs, i enlighet med miljöskyddsprotokollets artikel 9 och Antarktisfördragets artikel IX, att alla de stater som var konsultativa parter då Stockholmsreglerna antogs har godkänt dem. Sverige har ratificerat miljöskyddsprotokollet och godkänt de bilagor som efter hand har fogats till protokollet. Genom den föreslagna nya lagen om Antarktis kan Sverige uppfylla de relevanta delarna i bilaga VI.

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner bilaga VI till miljöskyddsprotokollet till Antarktisfördraget om ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2005/06:179 Miljöansvaret i Antarktis:

1. Riksdagen godkänner bilaga VI till miljöskyddsprotokollet till Antarktisfördraget om ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om Antarktis.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om Antarktis

Härigenom föreskrivs följande.

Definitioner

1 § I denna lag avses med

Antarktis: området söder om 60° sydlig bredd,

Antarktisfördraget: 1959 års fördrag om Antarktis (SÖ 1984:5),

miljöskyddsprotokollet: 1991 års miljöskyddsprotokoll till Antarktisfördraget (SÖ 1994:52),

part: stat som är part i Antarktisfördraget,

huvudman: den fysiska eller juridiska person på vilkens uppdrag en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivs,

miljön i Antarktis: miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av eller hänger samman med miljön i Antarktis,

miljöfarlig olycka: en händelse som medför eller kan medföra en betydande skada på miljön i Antarktis,

utländskt tillstånd: tillstånd eller medgivande som enligt motsvarande lagstiftning hos en annan part krävs för en vistelse eller verksamhet i Antarktis,

fartyg: fartyg, oavsett typ, som används i den marina miljön och fasta eller flytande plattformar,

observatör: en person som är utsedd av en annan part för att observera efterlevnaden av Antarktisfördraget eller miljöskyddsprotokollet och som den andra parten har anmält till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, eller en person som har utsetts vid Antarktisfördragets konsultativa möten för att utföra inspektioner enligt förfaranden som skall fastställas av ett sådant möte,

särskilda dragningsrätter: de av Internationella valutafonden använda särskilda dragningsrätterna (SDR).

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller

1. svenska medborgare och svenska juridiska personer,
2. utländska medborgare som har hemvist i Sverige, och
3. utländska medborgare som deltar i en expedition eller annan verksamhet som har tillstånd enligt denna lag.

De särskilda bestämmelserna om fartyg i Antarktis i 11 § gäller svenska fartyg och andra utländska fartyg än statsfartyg som används i en verksamhet i Antarktis där huvudmannen är svensk medborgare, svensk juridisk person eller utländsk medborgare som har hemvist i Sverige.

Trots första stycket skall lagen inte tillämpas på en observatör eller den som från en annan parts expedition eller station i Antarktis utbytesvis deltar i en verksamhet som har tillstånd enligt denna lag eller har fått dispens från kravet på tillstånd.

Allmänna bestämmelser om skydd för miljön i Antarktis

3 § Det är förbjudet att utan tillstånd enligt denna lag vistas eller bedriva verksamhet i Antarktis.

Första stycket gäller inte

1. överflygning, eller
2. utövande av sådan rätt till fri sjöfart som följer av folkrätten om det fria havet.

4 § Den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall vidta de åtgärder som med anledning av vistelsen eller verksamheten behövs för att

1. förebygga att avfall uppkommer och lämnas kvar i Antarktis,
2. i övrigt skydda och bevara miljön i Antarktis.

5 § Det är förbjudet att genomföra en atomexplosion eller placera radioaktivt avfall i Antarktis.

6 § I den mån annat inte uttryckligen framgår av ett tillstånd enligt 3 §, är det i Antarktis förbjudet att

1. efterforska, samla in, undersöka, utvinna eller bearbeta mineraltillgångar och meteoriter,
2. samla in eller skadligt påverka en växt- eller djurart som är naturligt förekommande i Antarktis,
3. på land, på isshelfen eller i vattnet föra in exemplar av en växt- eller djurart som inte är naturligt förekommande i Antarktis, eller
4. besöka särskilt skyddsvärda områden.

Första stycket 2 gäller inte fångst som är tillåten enligt konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis, daterad i Canberra den 20 maj 1980 (SÖ 1984:21). För sådan fångst finns bestämmelser i rådets förordning (EG) nr 600/2004 av den 22 mars 2004 om fastställande av vissa tekniska åtgärder för fiskeriverksamhet i det område som omfattas av konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis¹, rådets förordning (EG) nr 601/2004 av den 22 mars 2004 om fastställande av vissa kontrollåtgärder för fiskeriverksamhet i det område som omfattas av konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis och om upphävande av förordningarna (EEG) nr 3943/90, (EG) nr 66/98 och (EG) nr 1721/1999² samt i fiskelagen (1993:787) och i bestämmelser som har meddelats med stöd av den lagen.

Första stycket 3 gäller inte livsmedel som hanteras under betryggande kontroll.

7 § Den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall vidta de skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som behövs för att förebygga uppkomsten av miljöfarliga olyckor.

Innan verksamheten i Antarktis påbörjas skall huvudmannen upprätta den eller de beredskapsplaner som med anledning av verksamhetens innehåll behövs i fråga om att hantera miljöfarliga olyckor. Beredskapsplanerna skall hållas aktuella så länge verksamheten bedrivs.

¹ EUT L 97, 1.4.2004, s. 1 (Celex 32004R0600).

² EUT L 97, 1.4.2004, s. 16 (Celex 32004R0601).

8 § Om det visar sig att en verksamhet som omfattas av tillstånd enligt denna lag medför eller kan befaras medföra en tidigare oförutsedd skada på miljön i Antarktis, skall verksamheten omedelbart avbrytas.

9 § Om en miljöfarlig olycka inträffar som en följd av en verksamhet i Antarktis skall huvudmannen och den som orsakar en sådan olycka vidta de rimliga åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera eller begränsa effekterna av olyckan.

10 § Om det finns skäl att anta att en mineraltillgång, en meteorit, en växt eller ett djur har åtkommit i strid med bestämmelserna i denna lag, är det förbjudet att befatta sig med materialet, växten eller djuret på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande.

Särskilda bestämmelser om fartyg i Antarktis

11 § I havet i Antarktis är det förbjudet att från ett fartyg släppa ut

1. oljor eller oljehaltiga blandningar,
2. andra skadliga flytande ämnen, kemiska ämnen eller andra ämnen i kvantiteter eller koncentrationer som är skadliga för den marina miljön,
3. obehandlat toalettavfall, eller
4. fast avfall.

När ett fartyg är i Antarktis skall oljeslam, förorenad barlast, tankspolvatten och andra oljehaltiga rester och blandningar behållas ombord.

Trots första stycket 3 får toalettavfall släppas ut från fartyg som inte är avsett för fler än tio personer, om utsläppet sker längre ut än 12 nautiska mil från land eller isshelfen.

Trots första stycket 4 får matrester släppas ut, om utsläppet sker längre ut än 12 nautiska mil från land eller isshelfen och matresterna har passerat genom en sönderdelare eller avfallskvarn och är så finfördelade att de kan passera genom ett såll med öppningar som inte är större än 25 millimeter.

Tillstånd

12 § Frågor om tillstånd enligt denna lag prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

13 § En ansökan om tillstånd skall innehålla den miljökonsekvensbeskrivning som behövs för att göra en samlad bedömning av vistelsens eller verksamhetens påverkan på miljön i Antarktis.

14 § Tillstånd får ges endast om

1. vistelsen eller verksamheten inte kan befaras medföra annat än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis, och
2. sökanden ställer godtagbar säkerhet för det ekonomiska ansvar som sökanden har i händelse av en miljöfarlig olycka.

Om det finns särskilda skäl får tillstånd, trots första stycket 1, ges till en vistelse eller verksamhet som kan befaras medföra mer än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis.

Tillstånd för verksamhet som avses i 6 § första stycket 1–3 får ges bara om verksamheten ingår i en vetenskaplig forskning.

Staten behöver inte ställa en sådan säkerhet som avses i första stycket 2.

15 § Ett tillstånd skall förenas med de villkor som behövs med hänsyn till skyddet för miljön i Antarktis.

16 § Ett tillstånd får återkallas om tillståndshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller villkor i tillståndet.

Verksamheter där huvudmannen inte omfattas av lagens tillämpning

17 § Den som yrkesmässigt anordnar eller deltar i en vistelse eller verksamhet i Antarktis skall, om huvudmannen inte omfattas av denna lag, förvissa sig om att huvudmannen har ett utländskt tillstånd i den mån ett sådant tillstånd krävs.

18 § Den som deltar i en vistelse eller verksamhet för vilken huvudmannen har ett utländskt tillstånd får trots bestämmelserna i 3–11 §§ vistas och vidta åtgärder inom ramen för vad som är tillåtet enligt det utländska tillståndet.

Ersättningsskyldighet för åtgärder efter en miljöfarlig olycka

19 § Om skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 § inte har fullgjorts skall huvudmannen betala ersättning till den part som i den åtgärdsskyldiges ställe har vidtagit åtgärderna. Ersättningen skall motsvara kostnaden för de vidtagna åtgärderna.

20 § Om skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 § inte har fullgjorts och sådana åtgärder inte har vidtagits av någon annan, är huvudmannen skyldig att betala ersättning till den myndighet som regeringen bestämmer för vidarebefordran till den fond som administreras av Antarktisfördragets sekretariat. Ersättningen skall så långt som möjligt motsvara kostnaderna för att vidta åtgärderna.

21 § En huvudman är inte ersättningsskyldig enligt 19 och 20 §§ om huvudmannen visar att den miljöfarliga olyckan har orsakats av

1. en handling eller underlåtenhet som var nödvändig för att skydda människors liv eller säkerhet,

2. en naturhändelse av exceptionell karaktär som inte skäligen kunde förutses med hänsyn till de normala omständigheterna i Antarktis och som fått effekter som inte skäligen kunnat undvikas eller minimeras med skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått i verksamheten,

3. en terroristhandling,

4. en krigshandling som riktats mot verksamheten, eller

5. en åtgärd som någon på uppdrag av staten vidtagit för att avhjälpa en miljöfarlig olycka som hänt i någon annans verksamhet, om det med hänsyn till omständigheterna var motiverat att vidta åtgärden.

22 § En huvudmans ersättningsskyldighet enligt 19 eller 20 § när en miljöfarlig olycka har inträffat som en följd av en verksamhet som be-

drivs på ett fartyg är begränsad till 1 miljon särskilda dragningsrätter om fartygets dräktighetstal inte överstiger 2 000.

Om fartygets dräktighetstal är högre höjs ansvarsgränsen

1. med 400 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal från och med dräktighetstalet 2 001 till och med dräktighetstalet 30 000,
2. med 300 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal från och med dräktighetstalet 30 001 till och med dräktighetstalet 70 000, och
3. med 200 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal över 70 000.

23 § En huvudmans ersättningskyldighet enligt 19 eller 20 §, i andra fall än de som avses i 22 §, är begränsad till 3 miljoner särskilda dragningsrätter.

24 § Bestämmelserna om ansvarsbegränsning i 22 och 23 §§ gäller inte om den miljöfarliga olyckan har orsakats med uppsåt eller av grov oaktsamhet.

25 § En annan parts rätt till ersättning från en huvudman för en icke-statlig verksamhet enligt 19 § går förlorad om parten inte har väckt talan om ersättning vid Stockholms tingsrätt senast tre år efter det att de ersättningsgrundande åtgärderna påbörjades eller, om följande tidpunkt infaller senare, senast tre år efter det att parten fick eller borde ha fått kännedom om identiteten på huvudmannen för den verksamhet eller vistelse i vilken olyckan hände.

Om talan enligt första stycket inte har väckts inom 15 år från den dag åtgärderna började vidtas, bortfaller rätten till ersättning.

Dispens

26 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i det enskilda fallet ge dispens från tillståndskravet i 3 §. Dispens får ges bara om vistelsen eller verksamheten saknar betydelse för miljön i Antarktis.

Nöd

27 § Bestämmelserna om förbud och skyldigheter i 3–11 och 17 §§ gäller inte i en nödsituation som avser skyddet för miljön eller säkerheten för mänskligt liv, luftfartyg, fartyg eller egendom med ett stort ekonomiskt värde.

I en sådan nödsituation skall var och en handla så att miljön i Antarktis påverkas så lite som möjligt.

Bemyndigande att meddela föreskrifter

28 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. avfallshantering i Antarktis,
2. vilka områden som är sådana särskilt skyddsvärda områden som avses i 6 § första stycket 4,
3. skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder enligt 7 §,
4. beredningsplaner enligt 7 §,
5. vad som krävs av en miljökonsekvensbeskrivning enligt 13 §, och
6. beräkning och betalning av ersättning enligt 20 §.

Tillsyn

29 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall utöva tillsyn över efterlevnaden av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och bestämmelser i tillstånd som getts enligt lagen.

30 § Den som har fått ett tillstånd enligt denna lag skall

1. på tillsynsmyndighetens begäran ge myndigheten de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen, och
2. på tillsynsmyndighetens eller en observatörs begäran ge observatören de upplysningar och handlingar som observatören behöver för sitt uppdrag.

31 § Tillsynsmyndigheten och en observatör har rätt att få tillträde till en lokal, ett område eller ett transportmedel där en verksamhet som omfattas av förbud eller tillståndskrav enligt denna lag bedrivs.

Tillsynsmyndigheten har också rätt att undersöka förhållanden som har betydelse för tillämpningen av en bestämmelse i denna lag, i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller i tillståndet.

32 § Det som sägs om en observatör i 30 och 31 §§ gäller enbart på land och på isshelfen i Antarktis och på alla fartyg och luftfartyg som befinner sig på platser för landsättning eller ombordtagning av last eller personal på land eller på isshelfen.

33 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för efterlevnaden av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och bestämmelser i tillstånd som getts enligt lagen.

Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Straff m.m.

34 § Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot ett förbud i 3, 5, 6, 10 eller 11 §,
2. bryter mot 8 § genom att fortsätta en verksamhet trots att den skulle ha avbrutits,
3. bryter mot 9 § genom att underlåta att vidta en åtgärd som behövs för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av en miljöfarlig olycka,
4. bryter mot ett villkor som med stöd av 15 § finns i ett tillstånd,
5. bryter mot 17 § genom att underlåta att förvissa sig om att huvudmannen har de tillstånd som behövs för verksamheten,
6. bryter mot 27 § andra stycket genom att i en nödsituation handla på ett sätt som påverkar miljön mer än nödvändigt, eller
7. bryter mot en bestämmelse i 30 eller 31 § genom att underlåta att lämna en upplysning eller handling, genom att lämna en oriktig uppgift eller genom att vägra tillsynsmyndigheten eller en observatör tillträde eller tillsynsmyndigheten möjlighet att undersöka.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det

har medfört eller kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

För försök till brott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

I ringa fall döms inte till ansvar.

Om en gärning som avses i första stycket 7 är belagd med straff i brottsbalken, skall det för samma gärning inte dömas till ansvar enligt denna lag.

35 § Till böter döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet

1. bryter mot en bestämmelse om avfallshantering som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en myndighet har meddelat med stöd av 28 § 1,

2. bryter mot en bestämmelse om skyldighet att vidta förebyggande åtgärder eller att upprätta beredskapsplaner som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en myndighet har meddelat med stöd av 28 § 3.

I ringa fall döms inte till ansvar.

36 § Den som inte följer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud enligt 33 § får inte dömas till ansvar enligt denna lag för den gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

37 § Egendom som har varit föremål för ett brott som avses i 34 § eller egendomens värde skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt.

Ett föremål som har använts som hjälpmedel vid ett brott som avses i 34 § eller föremålets värde får förklaras förverkat om det är nödvändigt för att förebygga brott eller om det finns andra särskilda skäl.

Överklagande

38 § Beslut som i det enskilda fallet har meddelats av någon annan än regeringen eller en allmän domstol enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Naturvårdsverket får överklaga beslut om tillstånd som en förvaltningsmyndighet har meddelat enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av lagen.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer i fråga om 20 § och i övrigt den 1 oktober 2006 då lagen (1993:1614) om Antarktis skall upphöra att gälla.